

Закон України щодо протидії булінгу (цькуванню)

19 січня 2019 року набув чинності Закон України від 18.12.2019 року № 2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)».

Так, Закон України «Про освіту» доповнено пунктом, яким передбачено, що булінг (цькування) це діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

Крім цього, внесено відповідні доповнення до статей Закону «Про освіту», які визначають права та обов'язки засновника та керівника закладу освіти, педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу здобувачів освіти та їхніх батьків.

Зокрема, передбачено **обов'язок засновника закладу освіти** вживати заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг (цькування), стали його свідками або постраждали від булінгу.

Керівник закладу освіти має забезпечувати створення у закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування), у тому числі:

- розглядати заяви про випадки булінгу (цькування) здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та видавати рішення про проведення розслідування;
- забезпечувати виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування);
- повідомляти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України та службі у справах дітей про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти.

Передбачено також зобов'язання закладів освіти забезпечувати на своїх веб-сайтах відкритий доступ до правил поведінки здобувача освіти в закладі освіти, плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу, порядку подання та розгляду заяв (з дотриманням конфіденційності) про випадки булінгу від здобувачів освіти, їх батьків.

Педагогічні працівники:

- мають право на захист під час освітнього процесу від будь-яких форм насильства та експлуатації, у тому числі булінгу (цькування), дискримінації за будь-якою ознакою, від пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю;
- зобов'язані повідомляти керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого вони були особисто або інформацію про які отримали від інших осіб, вживати невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування).

Зміни щодо протидії булінгу внесено також до спеціальних законів «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про вищу освіту».

Запроваджується адміністративна відповідальність за булінг. Так, доповненою статтею 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено, що булінг (цькування), що вчиняється стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Якщо цькування вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, то штраф становитиме від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Також передбачено, що неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів поліції про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до 20% заробітку.

Адміністративна відповідальність учасників булінгу (цькування), керівництва закладів освіти

Як доповнення до Кодексу України про адміністративні правопорушення (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>) Законом передбачено відповідальність за булінг (цькування) учасника освітнього процесу:

- накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин;
- накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, якщо діяння вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення;

- у разі діяння, вчиненого малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, відповідну відповідальність покладають на батьків або осіб, які їх замінюють;
- неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу спричиняє накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти процентів заробітку.

Нагадаємо, що неоподатковуваний мінімум доходів громадян на сьогодні становить 17 гривень. Відповідно штраф у першому випадку становить 850–1700 грн, у другому — 1700–3400 грн.

Права та обов'язки всіх учасників освітнього процесу щодо булінгу (цькування)

Як доповнення до Закону України «Про освіту» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>) Закон передбачає певні права та обов'язки всіх учасників освітнього процесу.

Засновник закладу освіти або уповноважена ним особа повинна контролювати виконанням плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти; розглядати скарги про відмову у реагуванні на випадки булінгу (цькування) та ухвалювати рішення за результатами розгляду таких скарг; сприяти створенню безпечного освітнього середовища в закладі освіти та вживати заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг (цькування), стали його свідками або постраждали від булінгу.

Керівник закладу освіти в межах наданих йому повноважень забезпечує створення у закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування): розробляє, затверджує та оприлюднює план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню); розглядає заяви про випадки булінгу (цькування) здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та видає рішення про проведення розслідування; скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) для ухвалення рішення за результатами проведеного розслідування та вживає відповідних заходів реагування; забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування); повідомляє уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України та службі у справах дітей про випадки булінгу (цькування).

Заклади освіти мають розмістити на своїх веб-сайтах план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню), порядок подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування), порядок реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в закладі освіти та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування) в закладі освіти.

Здобувачі освіти мають право на захист під час освітнього процесу від булінгу (цькування), отримання соціальних та психолого-педагогічних послуг як особа, яка постраждала від булінгу (цькування), стала його свідком або вчинила булінг (цькування). Зобов'язані повідомляти керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування), свідком яких вони були особисто або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб.

Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники мають право на захист під час освітнього процесу від булінгу (цькування). Зобов'язані повідомляти керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) свідком якого вони були особисто або інформацію про які отримали від інших осіб, вживати невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування).

Батьки здобувачів освіти мають право отримувати інформацію про діяльність закладу освіти, зокрема щодо надання соціальних та психолого-педагогічних послуг особам, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування), подавати керівництву або засновнику закладу освіти заяву про випадки булінгу (цькування) стосовно дитини або будь-якого іншого учасника освітнього процесу, вимагати повного та неупередженого розслідування випадків булінгу (цькування) стосовно дитини або будь-якого іншого учасника освітнього процесу. Зобов'язані сприяти керівництву закладу освіти у проведенні розслідування щодо випадків булінгу (цькування), виконувати рішення та рекомендації комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) в закладі освіти.

Відповідними обов'язками та правами наділені **центральні органи виконавчої влади у сфері освіти і науки, органи місцевого самоврядування, суб'єкти громадського нагляду (контролю), освітній омбудсмен, психологічна служба та соціально-педагогічний патронаж у системі освіти.**